Problem niezgodności art. 1135^5 KPC z prawem Unii Europejskiej

mgr Jadwiga Urban-Kozłowska
doktorantka w Katedrze Prawa Europejskiego
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Rzeszów, 21.02.2013 r.

Przedmiot referatu

Wyrok TS z dnia 19 grudnia 2012 r. w sprawie C-325/11 (małżonkowie Alderowie przeciwko małżonkom Orłowskim)

- art. 1135^5 polskiego KPC
- art. 1 ust. 1 rozporządzenia 1393/2007 dotyczącego doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych
- art. 18 TFUE (zakaz dyskryminacji ze względu na obywatelstwo)

Stan faktyczny

- U podstaw niniejszej sprawy znajduje się **powództwo o zapłatę** wniesione w dniu 20 listopada 2008 r. do Sądu Rejonowego w Koszalinie przez zamieszkałych w Niemczech małżonków Alder przeciwko zamieszkałym w Polsce małżonkom Orłowskim.
- Sąd Rejonowy w Koszalinie pouczył powodów, iż zgodnie z treścią art. 1135^5 KPC powinni w ciągu miesiąca wskazać temu sądowi pełnomocnika do doręczeń w Polsce, a w razie niewyznaczenia pełnomocnika w momencie upływu powyższego terminu, pisma przeznaczone dla powodów będą dołączane do akt sprawy ze skutkiem doręczenia.
- Małżonkowie Alderowie nie wskazali pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w Polsce. W efekcie zawiadomienie dla nich o terminie rozprawy i odpis odpowiedzi na pozew złożony przez małżonków Orłowskich zostały złożone do akt sprawy. Powodowie nie stawili się na terminie rozprawy, Sąd Rejonowy w Koszalinie przeprowadził zawnioskowane dowody, a następnie wydał orzeczenie oddalające powództwo powodów, które w braku zaskarżenia uprawomocniło się.

Stan faktyczny

- W dniu 29 października 2009 r. powodowie wnieśli do Sądu Rejonowego w Koszalinie **skargę o wznowienie postępowania o zapłatę**, domagając się uchylenia wyroku i ponownego rozpoznania sprawy.

  Argumentacja powodów:

  1) na skutek braku faktycznego doręczenia im zawiadomienia o terminie rozprawy zostali pozbawieni możliwości działania w procesie (art. 401 KPC);

  2) Sąd Rejonowy naruszył prawo unijne:

  - zakaz dyskryminacji ze względu na obywatelstwo oraz

  - naruszył przepisy rozporządzenia nr 1393/2007.

Stan faktyczny

- Wyrok 23 czerwca 2010 r. - **Sąd Rejonowy w Koszalinie oddalił skargę o wznowienie postępowania**, wskazując na zgodność polskiej procedury cywilnej z prawem Unii.
- Apelacji powodów - **Sąd Okręgowy w Koszalinie uchylił orzeczenie** Sądu Rejonowego uznając, że fikcja, zgodnie z którą dokonano doręczenia, była niezgodna z rozporządzeniem nr 1393/2007 i przekazał sprawę do Sądu Rejonowego w Koszalinie w celu ponownego rozpoznania.

Stan faktyczny

- Ponowne rozpoznanie przed SR w Koszalinie – **Sąd Rejonowy nie podziela opinii Sądu Okręgowego.**

  Argumenty Sądu Rejonowego:

  1) rozporządzenie nr 1393/2007 nie mogło podlegać stosowaniu w postępowaniu głównym, ponieważ reguluje ono jedynie wypadki, w których dokument sądowy ma zostać doręczony w innym państwie członkowskim na podstawie krajowych norm procesowych;

  2) odnośnie do art. 18 TFUE: fikcja doręczenia może być co najwyżej formą dyskryminacji pośredniej. W efekcie przepis krajowy może być uzasadniony celem zapewnienia sprawnego przebiegu postępowania przy uwzględnieniu trudności i kosztów związanych z doręczaniem dokumentów za granicą.

Treść pytania prejudycjalnego Sądu Rejonowego w Koszalinie

„Czy art. 1 ust. 1 rozporządzenia nr 1393/2007 […] oraz art. 18 TFUE winny być interpretowane w ten sposób, iż dopuszczalne jest pozostawienie w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia dokumentów sądowych przeznaczonych dla strony mającej miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim, jeśli nie wskazała ona pełnomocnika do doręczeń mieszkającego w państwie członkowskim, w którym toczy się postępowanie sądowe?”

Temat rozważań

- Jak należy rozumieć zawarte w art. 1 ust. 1 rozporządzenia 1393/2007 stwierdzenie, iż ma ono zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych „w sytuacji gdy konieczne jest przekazanie dokumentu sądowego […] z jednego państwa członkowskiego do drugiego po to, by go doręczyć”?
- Czy słusznie art. 1135^5 KPC został uznany za niezgodny z prawem unijnym?
- Jakie konsekwencje prawne ma wydany przez TS wyrok dla polskiego porządku prawnego?
- Jakie znaczenie ma zapadły wyrok dla powodów w postępowaniu głównym?
- Czy i ewentualnie jakie trudności natury praktycznej rodzi wydany przez TS wyrok?

Zakres przedmiotowy rozporządzenia 1393/2007

Ujęcie pozytywne:

art. 1 ust. 1 rozporządzenia: *„Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, w sytuacji gdy konieczne jest przekazanie dokumentu sądowego lub pozasądowego z jednego państwa członkowskiego do drugiego po to, by go doręczyć.”*

Zakres przedmiotowy rozporządzenia 1393/2007

Ujęcie negatywne. Rozporządzenie nie znajduje zastosowania:

- w szczególności w sprawach skarbowych, celnych czy administracyjnych oraz w przypadku odpowiedzialności państwa za działania i zaniechania podczas sprawowania władzy publicznej (*acta iure imperii*);
- w przypadku gdy adres zamieszkania lub zwykłego pobytu adresata nie jest znany;
- w przypadku gdy adresat ustanowił upoważnionego przedstawiciela w państwie członkowskim, w którym toczy się postępowanie.

Warunki zastosowania rozporządzenia 1393/2007

- Pojęcie „sprawa cywilna i handlowa”
- Sposób rozumienia terminu „dokument sądowy”
- Doręczenie transgraniczne
- Konieczność przekazania dokumentu sądowego

Konieczność przekazania dokumentu

Spełnienie tej okoliczności należy oceniać wg przepisów rozporządzenia 1393/2007, nie zaś wg przepisów krajowych (pkt 25 wyroku oraz pkt 49 opinii).

Argumentacja TS oraz rzecznika generalnego:

- tylko takie rozwiązanie gwarantuje jednolitość stosowania rozporządzenia (pkt 27 wyroku);
- wynika to z celu rozporządzenia, którym jest utrzymanie i rozwój unijnej przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, a w jej obrębie zapewnienie swobodnego przepływu osób;

Treść art. 1135^5 KPC

„§ 1. Strona mająca miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedzibę za granicą, jeżeli nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązana jest wskazać w Rzeczypospolitej Polskiej pełnomocnika do doręczeń.

§ 2. W razie niewskazania pełnomocnika do doręczeń, przeznaczone dla tej strony pisma sądowe pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia. Stronę należy o tym pouczyć przy pierwszym doręczeniu. Strona powinna być również pouczona o możliwości złożenia odpowiedzi na pismo wszczynające postępowanie i wyjaśnień na piśmie oraz o tym, kto może być ustanowiony pełnomocnikiem.”

Powody uznania art. 1135^5 KPC za niezgodny z art. 1 ust. 1 rozporządzenia 1393/2007

- Rozporządzenie wymienia enumeratywnie dopuszczalne sposoby przekazywania dokumentów pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej i sprzeciwia się zatem procedurze fikcyjnego doręczenia
- Konieczność zapewnienia stronom procesu prawa do obrony (pochodna prawa do rzetelnego procesu sądowego – art. 47 akapit 2 KPP UE oraz art. 6 ust. 1 EKPCz)

Powody uznania art. 1135^5 KPC za niezgodny z art. 1 ust. 1 rozporządzenia 1393/2007

- Fikcja doręczenia jest niezgodna zarówno z brzmieniem, jak i z celami rozporządzenia, które ma na celu zagwarantowanie rzeczywistego i skutecznego otrzymania dokumentu sądowego przez odbiorcę (pkt 53 opinii)
- Przyjęcie przepisów dotyczących doręczania w formie rozporządzenia, czyli przepisów bezpośrednio obowiązujących
- Fikcja doręczenia ma formę dyskryminacji pośredniej, która zdaniem rzecznika generalnego nie może być usprawiedliwiona koniecznością zapewnienia sprawnego przebiegu postępowania sądowego (pkt 81 opinii)

Jakie konsekwencje prawne ma wyrok TS dla polskiego porządku prawnego?

- Wyrok TS ma skutek *erga omnes*, co oznacza, że polskie sądy nie mogą dłużej stosować fikcji doręczenia wobec podmiotów zamieszkałych w innym państwie członkowskim, gdy podmioty te nie wyznaczyły pełnomocnika do doręczeń
- Zakaz stosowania art. 1135^5 KPC jest niezależny od formalnego uchylenia tego przepisu (pierwszeństwo stosowania prawa unijnego)
- Konieczność uchylenia/zmiany art. 1135^5 KPC – projekt zmiany kodeksy postępowania cywilnego

Proponowane zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego - art. 1135^5

Obecne brzmienie

„§ 1. Strona mająca miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedzibę za granicą, jeżeli nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązana jest wskazać w Rzeczypospolitej Polskiej pełnomocnika do doręczeń.

Nowe brzmienie

„§ 1. Strona, która nie ma miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedziby w Rzeczypospolitej Polskiej lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, jeżeli nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązana jest wskazać pełnomocnika do doręczeń w Rzeczypospolitej Polskiej.”

Paragraf drugi bez zmian.

Proponowane zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego – art. 165

Obecne brzmienie	Nowe brzmienie
§ 2. Oddanie pisma procesowego w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego w Polsce jest równoznaczne z wniesieniem go do sądu.”;	§ 2. Oddanie pisma procesowego w placówce pocztowej operatora publicznego w Polsce lub placówce pocztowej operatora świadczącego usługę powszechną w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej jest równoznaczne z wniesieniem go do sądu.”

Jakie znaczenie ma zapadły wyrok dla powodów w postępowaniu głównym?

- Możliwość wznowienia postępowania (art. 401 KPC)

  „ […] jeżeli strona […] wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania”

- Żądanie odszkodowania od państwa członkowskiego

Czy i ewentualnie jakie trudności natury praktycznej rodzi wydany przez TS wyrok?

- Obowiązek dokonywania tłumaczeń i koszty z tym związane
- Konieczność zawieszenia postępowania w przypadku niewdania się pozwanego w spór (art. 19 rozporządzenia 1393/2007)
- Problemy z doręczaniem
- Wydłużenie postępowań sądowych

Dziękuję za uwagę

jadwigaurban@interia.pl